

Gráfik Imre

RÓMER FLÓRIÁN A MAGYARORSZÁGI NÉPRAJZI GYŰJTÉS KEZDETEINÉL

A magyar múzeumügy történetében tájékozottak körében közismert tény, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum szervezeti keretein belül 1872-ben formailag önállósult Néprajzi Tár, a mai értelemben létrehozott Néprajzi Osztály (a Néprajzi Múzeum jogelődje) Magyarország határain kívüli, etnológiai gyűjteményekkel alapozta meg intézményi jellegét. (Fülep 1973, 24–25.; Kodolányi 1973, 35.) Ezzel összefüggésben hazai néprajzi muzeológiánkban az is tudománytörténeti tény, „hogy első néprajzi kiállításunk 1871-ben korántsem saját népi kultúrájának anyagával állítja szembe a századvég magyar közönségét, hanem Kelet- és Délkelet-Ázsia tárgyaival, s így a néprajz tudományterületének első múzeológiai feltárlása csak mint ösztönző és példátadó kezdeményezés járul hozzá a magyar néprajzi múzeológia fejlődéséhez.” (Sándor 1953, 312.)

Ugyancsak tudomány- és múzeumtörténeti tény, hogy Rómer Flóriánnak meghatározó szerepe volt a magyarországi közgyűjtemények, s ezen belül a néprajzi tárgyi gyűjtemények megalapozásában.

A magyar, pontosabban a magyarországi népi kultúra tárgyi emlékanyagának gyűjtési programja is 1870-es évek elejéhez tehető. Közvetlen motivációja ugyan az 1873-as bécsi világkiállításon való bemutatkozás igénye, de az indoklások között és mögött ott található a szándék, hogy az összeállított anyag egy kézműipari múzeum alapját képezze. E törekvés nem véletlenül kapcsolódik Xántus János nevéhez. (Sándor, 1970) Xántus János, mint a Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának őre, több mint egy évvel a bécsi világkiállítás megnyitása előtt fordult beadvánnyal a közoktatási tárcához, melyben előadta, miként vélné elképzelhetőnek egy magyar ethnographiai gyűjtemény összegyűjtését és kiállítását az 1873-i bécsi világkiállításon. „Tervezete szembeütően a néprajzi múzeológus és gyűjtő gyakorlatiasságára vall: másfél éve, hogy dél- és dél-keletázsiai gyűjtőútrjáról visszatért, s kiváló gyűjtői munkájának eredményeiből 1871 tavaszán első hazai néprajzi kiállításunkat megrendezte. Mintha maga is érezné a tény fonákságát, hogy hazájában a néprajz első múzeológiai kibontakozása nem magyar, hanem délkeletázsiai gyűjtemény bemutatásával történt, különös nyomatékkal ajánlja most a magyar ethnographiai anyag összegyűjtését.” (Sándor 1953, 327.)

Xántus János kezdeményezése találkozhatott a világkiállítási elképzelésekkel. Az 1872. március 16-án közzétett program s az előkészületek eredményeként „a bécsi kiállításra küldendő háziipari tárgyak gyűjtésének biztosául a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1872 júliusában Rómer Flóriánt és Xántus Jánost nevezte ki... A belügyminiszter körrendeletben felhívta a törvényhatóságokat, hogy gyűjtési munkájukat támogassák, a kiállításra szánt háziipari tárgyakat a törvényhatóság székhelyén gyűjtsék össze, s onnan küldjék föl Budapestre. Xántus és Rómer két gyűjtési körzetre osztotta fel az országot.” (Sándor 1953, 328–329.)

Xántus János mint előterjesztő értelemszerűen, Rómer Flórián pedig, mint világkiállítási tapasztalatokkal és kultúrtörténeti műtárgyak gyűjtésének gyakorlával rendelkező tudós kutató került megbízásra. (Banner–László–Oroszlán 1958)

A megbízásról, a megindult gyűjtésről, a gyűjtőút egyes állomásairól a korabeli sajtó több alkalommal is hírt ad, illetve beszámol (*Vasárnapi Újság* 1872. 361; *Hazánk és a Külföld* 1872. 236 és 248; *Hermanstaedter Zeitung* 1872. november 8; *Vas megyei Lapok* 1872. augusztus 25). A gyűjtés természetesen nemcsak a körrendeletben foglaltak és ajánlottak szerint zajlott, hanem egyéni kezdeményezések útján és módján is. Mint később tárgyaljuk, Rómer gesztusa következtében Xántus János szülőföldjén, Somogyban használhatta fel rokoni, baráti ismeretségeit az igen eredményesnek bizonyult gyűjtőmunkában. Rómer Flórián levelezéseiből is tudjuk, hogy ő is igénybe vette vidéki szakmai és emberi kapcsolatait a gyűjtés eredményessége érdekében. Nyáry Jenő (1836–1914) ősrégésznek írott leveleiben konkrét utalások vannak a nógrádi népviselet felderítése és sikeres begyűjtése tárgyában. 1872. augusztus 3-án Pesten kelt levelében Rómer a következőket írja: „Kérlek, csinálj kis tervet a Nógrádi népviseleti kirándulásra, és kutasd ki, hol lehetne valami meglepőt és újat gyűjteni — a régiségeken kívül.” (Kőhegyi 1971, 284.)

Egy hónap elteltével írott újabb levelében már arról értesülünk, hogy a gyűjtés — ha nem is a legjobb feltételek és körülmények között, de — meg is valósult: „További utam folytonos esőzés közt és a lehetőleg, legrosszabb utakon történt. Breznó-Bányán rendeltem személy ruhát, Libeth Bányán csak láttam. Beszterczéről hol épen heti vásárkor valék ismét női munkákat rendeltem, Zólyomban pedig szűröket, dolmányokat stb. Selmeczen is töltöttem egy napot, de csekély eredménnyel, míg végre a folytonos eső miatt haza tértem. Korsót és tálát kaptam egy párt, de már erre minden nagyon drága! Jártak már erre is kutatók, azoknak nyomai után pedig rossz gescheftelés esik.” (Kőhegyi 1971, 285.)

Xántus János és Rómer Flórián két gyűjtési körzete a megvalósított gyűjtésekre vonatkozó dokumentumok alapján felvázolható. Rómer Flórián gyűjtési útvonala a Nemzeti Múzeum Régiség és Kincstár tárgyainak leltári adataiból következtethető ki. A gyűjtési helyekre vonatkozóan Bars, Gömör, Szepes, Túróc, Trencsén, Nyitra, Sopron és főleg Pozsony megye található meg, de szerepel a Dunántúl és Kalocsa vidéke, valamint Pest megye is. (Sándor 1953, 330.)

Itt jegyezzük meg, hogy magunk szűrőpróbaszerű betekintéssel a Magyar Nemzeti Múzeum régiségosztályának 1871–1873. évi jegyzőkönyvébe, nem tudtuk minden kétséget kizáróan beazonosítani a Rómer-féle gyűjtés tételeit. Mindazonáltal a hivatkozott adatok az ország északi és nyugati részét fedik le, azaz a Felvidék és a Dunántúl területét. Sajátos módon e megoszlásból kimaradt az ország középső része, az Alföld, melyet a néprajzi kutatás — főként Györffy István révén — csak évtizedekkel később helyez a vizsgálgódás előterébe. (Illyés 1964; Selmeczi Kovács 1981; Györffy 2000)

Xántus a megbízatról és gyűjtésükről húsz évvel később így írt: „1872 tavaszán kineveztettem a Magyar Nemzeti Múzeum rendszeresített ethnographiai osztálya örvé, de nem volt egy krajczár dotációm se rendelkezésre... Eközben a közoktatásügyi miniszter megbízást adott, hogy utazzam be az országot, beleértve az erdélyi részt is, s gyűjtssem össze a kívánatosnak mutakozó háziipart, hogy azt a küszöbön álló bécsi világkiállításon be lehessen mutatni, s kilátásba helyeztetett, hogy a kiállítás után az ethnographiai gyűjtemények közé fog beosztatni az egész szerzendő gyűjtemény. Én a megbízást egész lelkesedéssel és odaadással teljesítettem, s összegyűjtöttem 2000 tárgyat, Rómer Flóris pedig (ki néhány tót és néhány dunántúli megyében gyűjtött), mintegy 600 darabot hozott össze. Ezen nagy, legálább 2500 darabból álló hazai háziipar-gyűjtemény azonban sohase kebeleztetett be a múzeum ethnographiai osztályába, de a világkiállítás után, illetőleg annak befejeztével a vallás- és közoktatási minisztérium átengedte a kereskedelmi minisztériumnak, az akkor alakulófélben lévő iparművészeti múzeum számára nemcsak, de az iparművészeti múzeum igazgatója engedélyt kapott, hogy a kelet-ázsiai és egyéb gyűjteményekből is, kiválogathassa és mint örökletét elvihesse az iparművészeti múzeumba mindazokat a tárgyakat, a melyeket szükségesnek tart. S így el is vittek csaknem minden agyag, fém és textil tárgyak, s a többiekéből is igen sok, s a gyűjtemények nagyon érdekes és nagybecsű kultusztárgyai csaknem mind.”¹

Már most jelezzük, hogy a Xántus által hivatkozott „átengedés” után az 1898. november 2-án kelt, s a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója által „az országos magyar iparművészeti muzeum Tekintetes Igazgatóságának” írott levél alapján a kollekcio újabb átadásra került. Valójában ekkor teljesült Xántus János eredeti vágya és elképzelése, azaz a gyűjtemény az iparművészeti múzeumtól a néprajzi osztályhoz/múzeumhoz került: „A néprajzi osztály részéről a mult év végén és a jelen év elején átvett ethnographiai tárgyak jegyzékét, mely pontos másolata a néprajzi osztály ide vágó leltárának, van szerencsém a Tekintetes Igazgatóságnak hivatalos használat céljából tisztelettel megküldeni.”²

Az eredeti levél hátiratán az irattáros és a múzeumőr 1898. november 4-én kelt feljegyzése olvasható, mely szerint: „A csatolt jegyzék a leltárak közé osztatott be, nyilvántartás céljából” – illetve: „A csatolt jegyzéket átvettem”. Sajnos e jegyzéknek még nem sikerült nyomára bukkannunk. Amíg e jegyzék elő nem kerül, csak föltehető, hogy ez tartalmazza azt a kollekcio, melyet a Néprajzi Múzeum törzskönyve 1898-ból 214-es tétel alatt tart nyilván: „Az iparművészeti muzeum gyűjteményeinek kiállítása alkalmával Osztályunknak átadott gyűjtemény” címmel. Erre a tételre — mint az 1872-es Xántus és Rómer által gyűjtött tárgyakat is tartalmazó kollekcio — a későbbiekben még részletesen visszatérünk.

Térjünk azonban vissza az 1872-es gyűjtés területi megoszlására. A gyűjtött anyag bécsi világkiállítást megelőző hazai bemutatását szolgáló kiállítás megnyitását követő híradások is foglalkoznak a gyűjtési körzetek kérdésével. A Fővárosi Lapok 1873. január 8-i számában kisebb kritikát is megfogalmazott híradás olvas-

ható: „... Xántus [...] gyűjtési területe Erdély és az ezzel határos román vármegyék voltak. A királyhágón inneni magyar szerb és tót részek Rómer Flórisnak jutottak, ki szintén gyűjtött már tárgyakat, de még nagyon sokat kell összeszerenie, hogy csak meg is közelítse a Xántus kiállítását. Általában nem volt szerencsés gondolat: a házi-ipar gyűjteményének összeszerését két egyénre bízni, mert ily vállalatoknál csak egy gyűjtő hozhatja létre az öszhangot és arányosságot. Attól kell most is tartanunk, hogy Erdély házi ipara aránytalanul gazdagabban lesz Bécsben bemutatva, mint a sokkal nagyobb Magyarországé, már pedig ez a nagy különbség nem a tényleges állapotot fogja kifejezni, hanem a két gyűjtő eljárásának különféle sikerét.” (Fővárosi Lapok 1873. 21.)

A kiállításról szóló további és már részletező beszámoló, elemzések is a fenti térségi eloszlást tükrözik.³

Mіндеzen ismeretek birtokában tanulságos Rómer Flórián 1872-ben megvalósított terepmunkájának a korabeli Magyarország területére való kivetítése. (1. kép)

Korábban két tanulmányban is foglalkoztunk e gyűjtés vizsgálatával, ugyanis a beszerzett kollekción (főként tárgyak, de Xántus révén sok fénykép is) alapjául szolgált a Néprajzi Múzeum magyarországi gyűjteményi anyagának. (Gráfik 1997a; Gráfik 1997b)

Xántus János tervezete természetesen nem minden vonatkozásában valósult meg, de főbb vonalaiban és leglényegesebb elemeiben igen. Ez igazolni látszik Xántus szakmai felkészültségét és gyakorlati érzékét. Különböző források és dokumentumok segítségével, több-kevesebb biztonsággal rekonstruálhatjuk az elvégzett

1. kép
Rómer Flórián gyűjtési területe (a szerző szerkesztése)

munkát; a gyűjtés időbeli és térbeli fázisait, pénzügyi kihatásait, a gyűjtött anyag tartalmi és tematikus arányait, s több esetben különleges vonatkozásait is. A teljes bizonyosság hiányát részben a források elégtelensége, részben a gyűjtött kollekció viszonylagos hányatottsága magyarázza. Annak ellenére, hogy a néprajzi muzeológia történetével foglalkozó kutatások, valamint az egyes tárgyakat, tárgycsoportokat befogadó múzeumi táruk, osztályok, illetve gyűjtemények őrei, kezelői, muzeológusai vissza-visszatérően keresték és keresik a beazonosítás lehetőségeit, még ma sem mondhatjuk el, hogy minden kétséget kizáróan biztos és teljes képünk van az 1872-ben gyűjtött kollekcióról, illetve annak minden egyes darabjáról. Tudománytörténeti visszatekintésében erre utal Xántus János monográfusa is: „...a gyűjtemény Rómer anyagával s az utólag érkező tárgycsoportokkal kiegészülve ekkor már hat teremre rúg. S a kiállítást a legszélesebb nyilvánosság előtt is megnyitják. Vessünk egy futó pillantást mi is e gyűjteményekre, melyeket annyi balsors kísér. Itt még együtt vannak tárgyai, amelyeknek utóbb annyi vándorlás az osztályrészük, hogy egységes tudományos elemzésükre és értékelésükre napjainkig sem kerülhetett sor.” (Sándor 1970, 325–326.)

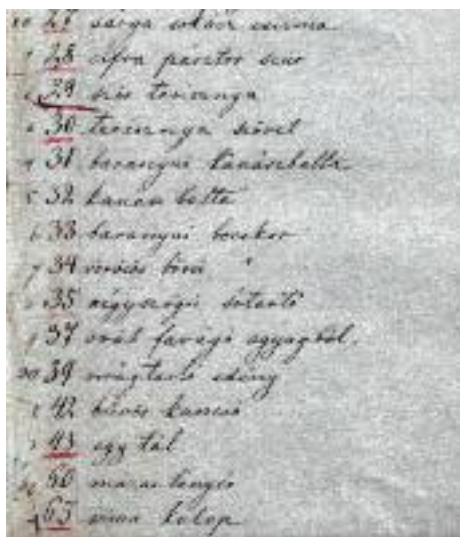
A Néprajzi Múzeum alapjául szolgáló gyűjtemény sorsa tovább nehezíti a kollekció mennyiségére vonatkozó tisztánlátásunkat. „Utóbb Xántus mélyen fájjalja, hogy a gyűjtemény kiszakadt a néprajzi tárból. A gyűjtemény az Iparművészeti Múzeumban bizonyos értelemben gazdátlan maradt, jelentős része évek során át becsomagolva feküdt az új intézmény raktárhelyiségében.” (Sándor 1970, 336.)

Xántus János 1892-ben *Ethnographia*-beli közleményében, áttekintve az ethnographiai osztály több mint 5000 leltározott tárgyát (melyből 1350 a magyarországi) az alábbiakat írja e körülményekről: „Ezeken kívül van még 6 láda évek óta az iparművészeti múzeumban becsomagolva, melyeket eddig még nem vehettem át helyiség hiánya miatt, de úgy tudom, azok tartalmának legnagyobb része molyette bundák és szűrők maradványai a Xántus és Rómer-féle háziipar-gyűjteményből, s egyéb oly tárgyak, melyeket az iparművészeti múzeum nem használhatott, mert részint nem tartoztak keretébe, részint azokba nem voltak beilleszthetők, mert primitív kivitelű háziiparcikkek. Így ezen gyűjteményből valószínűleg igen sok tárgy befog válni, a mely nem pusztulhatott el...” (Xántus 1892, 302.)

Az 1872-es gyűjtemény gazdátlanságát látszik igazolni Jankó Jánosnak — a Néprajzi Osztály vezetésében Xántus János utódjának — finnországi levelezésében található utalás 1897-ből: „Okt. 17-én levél jött Villitől: [...] mire hazaérek, a múzeum rendben lesz, megkerült a Rómer-Xántus gyűjtés is.” (Jankó 1993, 23.)

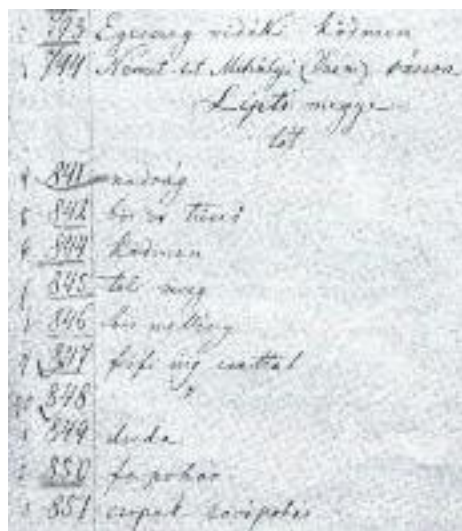
Újabb és részletező támpont a Néprajzi Múzeum 214. számú törzskönyvi bejegyzése 1898-ból, de több vonatkozásban továbbra is bizonytalanságban maradunk. A hivatkozott törzskönyvi tétel a bejegyzés címléírása szerint: „Az iparművészeti múzeum gyűjteményeinek kiállítása alkalmával Osztályunknak átadott gyűjtemény”, alatta „Xántus” jelzet, majd a darabszám és a leltári számok feltüntetése. Eltekintve attól a mindenképpen zavaró ténytől, hogy a leltári számokból kikövetkeztethető

3. kép

Kettős számozás, sorszám ugrás,
és nemzetiségre való utalás
(Liptó megye, részlet)

4. kép

Kettős számozás, sorszám ugrás (részlet)

A fejléc alatt következnek kettős számozással a tárgyak: az első (kisebb) folyamatos, a mögötte levő második (nagyobb), rendszertelen ugrásokkal, s bizonyosan az eredeti Rómer-féle gyűjtési jegyzékről való. (3–4. kép)

E jegyzék jelentőségére és több tanulságos tételére már hivatkozott tanulmányainkban is föl hívtuk a figyelmet, ezek konkrét föl idézésétől itt és most eltekintek.⁴

A jegyzék záróformulája szerint: „A fent elősorolt 1 sorszámtól 2115 sorszámig található 1155 tárgy-darabot 1873 év Ápril hó 2-ik napján, vettem át főtiszteendő Rómer Flórián muzeum őr urtól, Pesten a Köztelekben, a hol is csak a XIII egész XXIV számig jelölt ládákban vagyis 12 ládában berakva állanak, Bécsbe indulásra készen beszegezve és pecsétemmel lepecsételve.

A jelen lajstrom számai Rómer úr lajstromából vannak véve, és a tárgyakra ezek vannak feltűzve.

BudaPest 1873. Tavasz hó 8-án

Jankovich Emil
megbízott átvevő” (5. kép)

Ez a lajstrom valójában tehát egy tárgyjegyzék, mely — noha kétségkívül hiteles forrás — elemzése során több bizonytalanságra is fény derült:

- 1 A növekvő sorszámokban föl vett jegyzékben a fentebb említett „kihagyások” és „ugrások” következtében a végső tételszám — mint az a záró formulából is kiderül — nem tekinthető az 1872-es Rómer-féle gyűjtés tényleges darabszámának. Azaz, e tekintetben ténylegesen kevesebb (mínusz 960 db) tárgy kell számolnunk.

6. kép
Gyűjtési hely településnévvel (Breznóbánya, részlet)

7. kép
Gyűjtési hely általánosabb hely megjelöléssel
(Mosony vidéke)

8. kép
Nemzetiségekre való utalás (Nyitra vidéke)

9. kép
Nemzetiségekre utalás
(Kőszeg, Horvát Zsidány, Borostyánkő, részlet)

10. kép
Gyűjtési hely megjelölés hiánya (Vegyesek)

- 7 Mindezekén túl a legnagyobb gondot a kéziratos jegyzék olvashatósága okozza, azaz egyes településnevek és tárgynevek bizonytalan olvasata.
- 8 Végezetül megjegyezzük, hogy e lajstrom föltűnően kevés Somogy megyei tárgyat tartalmaz. Ennek magyarázata lehet az, hogy — mint arra már korábban utaltuk — a somogyi gyűjtőterületet Rómer átengedte Xántusnak. Némi bizonytalanságot az is okoz, hogy Xántus egy korabeli irattári följegyzése, mely valójában egy saját kezűleg írott gyűjtési napló, a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában található tételes tárgyjegyzék a somogyi tárgykollekciót úgy említi, mint amelyek Rómer gyűjtési anyagában kerültek regisztrálásra. A képmény borítóbába kötött, hosszúkás füzet gondosan írott — esetleg utólag — tisztázott feljegyzésnek tűnik. Ennek belső címlapján a következő feljegyzés olvasható: „Xántus János által gyűjtött háziipar cikkek, a vallás és Közoktatási Miniszter megbízásából — a Bécsi világkiállítási Igazgatóság azon többször sürgetett Kérésére, hogy a magyar birodalom népeinek házi ipara mindenesetre kiállítassék és bemutatassék a világtárlaton.” A címléírás felett áthúzott 1873, mely alatt 1872. szerepel ceruzával. A cím alatt pedig ugyancsak ceruzával szögletes zárójelbe téve: „Az első hazai tárgyi gyűjtés leltári kimutatása! Sándor István” – olvasható.⁵

Ebben a füzetben kap külön indoklást a Somogy megyei gyűjtés. Xántus János ugyanis a Somogy megyei Csokonyán született 1825-ben, Pécssett végzett jogot, 1845-től Kaposvárott volt megyei tisztviselő, a szabadságharc bukását követően emigrált, s csak 1864-ben tért haza. (Sándor 1970; Für 1990) Rokonsága, ismerősei éltek a megyében, ami segítette a gyűjtőmunkában, ahogy ezt a gyűjtőnaplóban található feljegyzése is tanúsítja: „...az átelleni lapon feljegyzett Somogyi gyűjteményt Romer felszólítására gyűjtöttem. Somogy megye az ő Rayonjába esett, de ő nem lévén ismerős Somogyban, nekem pedig épen Somogyban lévén legtöbb ismerősöm, minthogy szülőföldem, a gyűjteményt beszereztem és átadtam Romernek, ki aztán a tárgyakat az ő gyűjteményének folyó számaival látta el, de épen ezen Somogyi gyűjtemény a legszebbek egyike, mert az eredeti magyar ornamentika leggazdagabb a sőtartókon, zsebtükrökön, fokos és ostornyeleken, kondás és juhász botokon...”⁶

Ilyenformán tehát nem lehetünk teljesen bizonyosak abban, hogy Xántus naplójának e kitétele a jelen elemzés tárgyát képező lajstromra vonatkozik-e, vagy valamely későbbi átadás-átvételi jegyzékre. Megjegyezzük, hogy Xántus füzetében 229 Somogy megyei tétel szerepel (1623–1852), melyen belül jelentősebb mennyiséggel a következő települések kerültek nevesítésre: Tarnócza 76, Marczali 20, Nagyatád 20, Barcs 75, Szulok 10, Szentkirály 15, Darány 13.

Mindezekén túl azonban a lajstrom bizonyos arányok föltárására alkalmas, és beszámítva az elfogadható méretű tévedési százalékot (maximum 10%), lehetővé teszi az utókor számára a tudománytörténeti szempontból fontos és főként hiteles forrás elemzését.

A Néprajzi Múzeum Kerámia Gyűjteményének története is egyértelműen összefonódik a Néprajzi Múzeum jogelődjének — az akkor még a Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára 1872-es — a megalakításával, és Xántus János valamint Rómer Flórián múzeumi őrre történő kinevezésével. A kutatás- és gyűjtéstörténeti feldolgozásból tudjuk, hogy:

„Xántus és Rómer 2500 néprajzi tárgyat gyűjtöttek a bécsi kiállítás céljaira, [...] ebből kb. 250 tárgy cserépedény... Az 1873-as bécsi világkiállítás lebontása után az anyag nem a Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárába került, ahová eredetileg szánták, hanem a felállítandó Iparművészeti Múzeumnak adták. Csak évtizedek múltán, 1898-ban, majd 1951-ben és 1962-ben került sor az átadásra, de akkor összekeverődve más, későbbi kiállítások anyagával... Xántus eredeti jegyzéke fennmaradt és ennek alapján tudjuk, hogy [...] a kerámiatárgyak száma: 203. Ennek egyharmadát körültekintő múzeológiai összehasonlítással azonosítani tudtuk. [...] Rómer Flóris mintegy 500 tárgyat gyűjtött, illetve csináltatott, főleg az ország nyugati részén, a Dunántúlon és Felföldön, ebből kb. 180 darab kerámia. Bizonyosan csak az 1872-es évszámmal ellátott tárgyak származnak e gyűjtésből: 50 cserépedény évszamos, ebből 33 ónmázás, 17 olommázás edény. E tárgyak lelőhelyei: Bakabánya, Pécs környéke, Újbánya, Hosszúhetény, Mohács, Fejér megye, Somogy,

Kőszeg, Muraszombat és Szentmihály Vas megyében, Sümeg, Csáktornya, Alsólendva, Belatinc, Zombor, Gömör megye: Rimaszombat, Fazekaszaluzsány, Rozsnyó, Murány, Szepes megyében — Bócza —, Bereg megyében Munkács... Rómer és Xántus gyűjtése együttesen áttekintést nyújtott Erdély, a Felföld és a Dunántúl kerámiajáról, egyszerű használati mázatlan cserépedényeket is tartalmazott e gyűjtés, ólomházas kerámiát és ónmáz, fajansz edényt is. Az alföldi központok nagyrésze azonban kimaradt az 1872-es gyűjtőutakból, — és kimaradt sokáig a magyar kerámia ismeretéből is.” (Kresz 1977, 17–20.; Kresz 1991)

Visszatérve a vizsgálat tárgyát képező forrásra, a rendelkezésünkre álló idő alatt ugyan nem tudtunk minden részletre kiterjedő elemzést végezni, de — megítélésünk szerint — több fontos információval és új adatokkal szolgálhatjuk a magyar múzeumtörténet, a néprajzi muzeológia korai szakaszának ismeretét, valamint realisabb képet kapunk Rómer Flóriánnak a magyarországi néprajzi gyűjteményt megalapozó gyűjtőmunkájáról.

A gyűjtött anyag térségi eloszlásán túl, ez a lajstrom informatív a nemzetiségi megoszlást mutató arányait tekintve is. A korábbi tanulmányunkban közölt arányoktól való eltérést az okozza, hogy az ott adott kimutatást bizonyos vonatkozásban „pontosítottuk”. Igyekeztünk a csak bizonyosan egy nemzetiséghez köthető tárgyakat besorolni, ennek következtében a vegyesen nemzetiséggel jelölt (például: magyar/szerb/sokác, magyar/német, magyar/tót, „magyar, német, horvát”) kollekciókat az egyéb/vegyes kategóriába soroltuk. Ennek következtében a tételszámok igen, de az arányok lényegében nem változtak! Eszerint:

Nemzetiségek	1155	
Magyar	239	20,77%
Sokác	87	7,53
Sváb	28	2,42
Német	107	9,26
Szerb	67	5,80
Orosz	43	3,72
Tót	382	33,07
Horvát	13	1,12
Vend	9	0,77
Egyéb/vegyes	180	15,58

Legalább ennyire izgalmas és tanulságos az anyag tartalmi összetétele, tárgy-típusok szerinti megoszlása. Áttekintve a fentebb hivatkozott — s a kutatás, illetve elemzés szempontjából — új forrást, azt kell tapasztalnunk, hogy a Rómer-féle gyűjtés Bécsbe, a világiállításra szánt anyaga tartalmi, tematikai megoszlását tekintve is szolgál új és tanulságos információkkal. Az elemzés jelenlegi fázisában e tekin-

tetben sem vállalkozhatunk pontos kép fölvázolására (ha ez egyáltalán megvalósítható a lajstrom problematikus, olvasati és értelmezési nehézségeket is okozó jegyzései következtében). Az arányok azonban így is sokat mondóak, sőt bizonyos tekintetben „árulkodóak”.

Előjáróban annyit megállapíthatunk, hogy tartalmi összetételét tekintve a Rómer-gyűjtésben, illetve e jegyzékben is dominálnak a viseleti és viselet-kiegészítő tárgyak. A tematikus megoszlás vizsgálata során, első áttekintésre úgy tűnik, hogy főbb tételeiben és arányaiban hasonló képet mutat a Xántus-féle gyűjtéssel. (Így az is feltételezhető, illetve valószínűsíthető, hogy a bécsi világkiállításon az anyag bemutatása során a tartalmi arányokat is hasonlóképp jelenítette meg a helyszíni rendezés.)

Tartalmi/tematikai megoszlás, tárgy-csoportok	1155	
Viselet	457	39,56%
Textil	142	12,29
Cserépedény	45	3,89
Pásztorművészet (pásztor-tárgyak)	79	6,83
Gazdasági eszköz	59	5,10
Csipke	57	4,93
Hangszer	13	1,12
Egyéb	179	15,49
Pipa	33	2,85
Drótmunka	11	0,95
Bútor	4	–
Nem sikerül azonosítani	45	3,89

Az azonban föltűnő (lehet), hogy Rómer anyaga, arányában — mint arra fentebb már utaltunk — szerényebb a kerámia tárgyak körében, továbbá gyakorlatilag hiányzik a bútor, és ellentétben Xántus Jánossal, Rómer Flórián figyelme nem terjedt ki a fényképek gyűjtésére. Ezzel szemben — nem véletlenül — szerepel a csipke és néhány jellegzetes drótmunka. (Csernyánszky 1962; Ember 1962; Dukai 2006; illetve Ferko 1978; Ferko 1985)

Talán némi csalódást okozhat a győri helyszínű konferencia résztvevői számára, hogy — mint az a gyűjtési térképről is kitűnik —, hogy Győr vármegye kevés tárggyal szerepel a gyűjtésben. (Leszámítva a gyűjtés kényszerű esetlegességeit, akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy Rómer győri kötődése ellenére nem szándékozott túlreprezentálni Győr vármegyét.)

Két tételt azonban konkrétan fölidézünk, melyek közül az egyik településnévvel; Hédervár, a jegyzékben Huszt és Metzenzéf között (!), viszonylag elől (a 4. lapon), a másik viszont általánosabb megjelöléssel; Győr vidéke, Pápa és Pomogy (Mosony m.) között a lista végén, az utolsó lapon került a lajstromba.

Hédervár

magyar

390	borotva tartó kis koporsó
391	gatyamadzag huzó

Győr vidéke

magyar

2096	szék fonás kukorica levélből
2068	szék fonás kukorica levélből
2100	szakajtó „
2102	keszkenő
2103	„
2104	„
2105	csákány bot furulya (!? – Gr. I.)

A jegyzékben a gyűjtési helyek megjelölésére döntően a fenti két módot alkalmazta Rómer Flórián. Ennek megfelelően a 101 gyűjtőhellyel jelölt egység (egyetlen kivételtől eltekintve, amikor a „Vegyesek” megjelölés szerepel) gyűjtőhelyként való megoszlása az alábbi (részletezve lásd a mellékletben):

Konkrét településnévvel:	91
Település, vagy megye vidéke megjelöléssel:	8
Magye megjelöléssel:	1
Vegyesek	1

Mindent egybevetve megállapíthatjuk, hogy Rómer Flórián (Xántus Jánossal együtt) 1872-ben igyekezett megfelelni a megbízatásnak, s terepmunkájuk esetlegességeitől eltekintve, a korabeli viszonyok között mindketten eredményesnek tekinthető gyűjtő munkát végeztek. Az általuk gyűjtött tárgyakból válogatott kollekció képviselte Magyarországot az 1873-as bécsi világkiállításon és — bármilyen viszontagságos körülmények s veszteségek ellenére is — alapja lett a később önállósodott Néprajzi Múzeum magyarországi gyűjteményi anyagának.

Nem lenne teljes azonban a képünk Rómer Flórisnak a magyar néprajztudomány, a néprajzi muzeológia szempontjából végzett jelentős tevékenységéről, ha nem említénék meg a céhes étellel kapcsolatos kutatási, kutatásszervezői ténykedését.

Közvetlenül a céhes élet tárgyi emlékeire a magyar művelődéstörténet olyan egyéniségei hívták fel a figyelmet, mint például Ipolyi Arnold. Amikor 1876-ban a Magyar Történelmi Társulat Gömör-Kishont megyei vándorgyűlését szervezte, Rozsnyó városa az ő irányításával olyan kiállítást rendezett, melyen a bemutatott tárgyak zöme céhemlék volt: a város kovács, mészáros, pék, bádogos, fazekas, ta-

kács, csizmadia, szíjgyártó, szűcs céheinek pecsétjei, kancsói, serlegei s egyéb eszközei. (Szulovszky 2005, 14.; vö. Szulovszky 1999)

Mindezeket követően talán nem véletlen, hogy 1877. március 1-jén hangzott el a magyar muzeológia egyik meghatározó alakjának Rómer Flórisnak, a magyar régészet és művészettörténet kiemelkedő egyéniségének a magyarországi céhek művelődéstörténeti fontosságát hangsúlyozó beszéde a Magyar Történelmi Társulat ülésén. A céhekre vonatkozó írásos forrásanyag mellett felhívta a figyelmet a tárgyi céhemlékek jelentőségére is. Feltette a kérdést: „Vajon bírnak-e még a céhek clenodiumaikkal, czéhládáikkal, pecsétjeikkel, kancsóikkal, poharaikkal, zászlóikkal, *meghívótábláikkal* stb.? és ezek milyen időkből valók, van-e művészi becsük, ha pedig többé a czéhek vagy városok birtokában nincsenek, hová kerültek?”⁷

A felhívás hatására máig ható eredmények születtek. A legjobb példa erre a soproni múzeum története. A Magyar Történelmi Társulat 1883-ban Sopronban tartotta vándorgyűlését. „Az erről kiadott könyv, ugyanezen évben, arról számol be, hogy az ország minden részéből összesereglett tudósok és műkedvelők hivatalos programjában elsőként szerepel a megtekintendő nevezetességek között a városi levéltár és múzeum. A bizottsági beszámolóban a 'nem régiben fölállított városi múzeum'-ról olvashatjuk: 'Helyes érzéssel a főfigyelem a helytörténeti nevezetességű emlékekre van fordítva. Különösen nagyon becses emléket képeznek a czéhládák, emléktárgyak és (többnyire a XVII. sz. végén vagy a XVIII.-ban kezdődő) czéh jegyzőkönyvek, amik az ipar és iparos élet újabb történetére igen sok becses anyagot tartalmaznak. [...] Igen érdekes volna, ha a czéhemlékek megmentésében és összegyűjtésében mentől több város követné Sopron példáját' A porcelánok, edények közül a XVII. századiakat emeli ki, melyek nyilván habán készítmények és ma is a múzeum tulajdonában vannak.”⁸

Sok minden történt tehát Rómer felhívása óta.⁹ A XIX. század végén, illetve a XX. század első évtizedeiben megjelentek az első olyan ipartörténeti összefoglaló munkák, melyek kifejezetten a céhes keretek között végzett kézműves tevékenységekre terjedtek ki.¹⁰

Napjainkban is folytatódik e munka, s ebben — többek között — a győri múzeum is szép eredményeket tud fölmutatni.¹¹ Meggyőződésem, hogy éppen e munkálatok őrzik leginkább méltó módon nagy elődeink, így Rómer Flóris emlékét is.

JEGYZETEK

- ¹ Xántus 1892, 299–300.; továbbá vö: Ács 1996.; Lovag 1997. — Az újabb források ismeretében úgy tűnik, hogy Xántus visszaemlékezésében meglehetősen „alábecsülte” Römer Flórián gyűjtését.
- ² MNM Ügyirat 3357/1898. számú iktatott levél.
- ³ Cs. J. 1873; Csukássi 1873; vö: Szemkeő–Gráfik 2000; Gráfik 2000.
- ⁴ Lásd Gráfik 1997a, 32–41.; különösen a Vas megye területéről származó tárgyakra vonatkozóan Gráfik 1977b, 427.; de valójában az egész tanulmány.
- ⁵ NM EAD 162
- ⁶ NM EAD 162
- ⁷ Idézi Nagybakay 1981, 58.; vö. Szulovszky 2007, 10.
- ⁸ Domonkos – Környei 1992, 11. – Megjegyezzük, hogy a soproni múzeum azóta is kiemelt figyelmet fordít/ott, mind a történeti, mind a néprajzi anyag bemutatásában a céhes élet emlékanyagára, lásd Kugler 1903, 35–37. és 45–52.; Domonkos 1960; Domonkos – Környei–Nováki 1966; Domonkos 1994 – ez utóbbit vö. Gráfik 1990)
- ⁹ Összefoglalóan lásd Szulovszky 2005, 13–20.
- ¹⁰ Lásd Ráth 1898.; Freckay 1912 — a Magyar Tudós Társaság már 1831-ben felhívást adott ki a mesteremberek szakszókincsének felgyűjtésére; továbbá Szádeczky 1913 — ez utóbbinak anyaga az 1889-ben tartott akadémiai székfoglalójára megy vissza.
- ¹¹ A teljesség igénye nélkül, néhány kiemelendő példa: Eperjessy 1967; Éri – Nagy – Nagybakay 1975–1976.; Domonkos – Kiss – Nagybakay 1986; Domonkos 1991; Domonkos – Nagybakay 1992; Nagybakay 1995; Gráfik 2008; továbbá Domonkos 2002; Csupor 2010; Lukács 2007; Nagy 2008; Veress – Viga 2006; Nemesné Matus – Szabó 2010.

IRODALOM

- ÁCS Piroska
1996 *“Keletre magyar”: az Iparművészeti Múzeum palotájának építéstörténete a kordokumentumok tükrében.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- BANNER János – LÁSZLÓ Gyula – OROSZLÁN Zoltán (szerk.)
1958 *Rómer Flóris „emlékkötet”. In: Régészeti Dolgozatok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Régészeti Intézetéből 1. / Dissertationes Archaeologicae* Budapest, 1–84. (<http://dissarch.elte.hu/index.php/dissarch/issue/view/2> letöltve 2015. június 14.)
- CSERNYÁNSZKY Mária
1962 *Ungarische Spitzenkunst.* Corvina, Budapest.
- Cs. J.
1873 *A házi ipargyűjtemény. Fővárosi Lapok X. évf. 9. sz. 37.*
- CSUKÁSSI József
1873 *Még egyszer a Köztelken. Fővárosi Lapok X. évf. 58. sz. 250–251.*
- CSUPOR István
2010 *Céhes kerámiák. Guild Pottery. (A Néprajzi Múzeum tárgykatalógusai – Catalogi Musei Ethnographiae, 16.) Néprajzi Múzeum, Budapest.*
- DOMONKOS Ottó
1960 *A soproni ruházati iparágak története – Soproner Bekleidungsindustrie.* Egyetemi nyomda, Budapest.
1994 *Kézművesség – Népművészet állandó kiállítás katalógusa.* Soproni Szemle, Sopron. (A Soproni Szemle kiadványai, új sorozat, 17.)

- 2002 Céhemlékek. In: Kücsán József és Perger Gyula (szerk.): *Győr-Moson-Sopron megye népművészete*. Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága. Győr, 63–88.
- DOMONKOS Ottó (főszerk.)
- 1991 *Magyar néprajz 3. Kézművesség*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- DOMONKOS Ottó – KÖRNYEI Attila
- 1992 *A 125 éves soproni múzeum*. Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága, Sopron.
- DOMONKOS Ottó – NAGYBÁKAY Péter (szerk.)
- 1992 *Magyarország kézművesipartörténetének válogatott bibliográfiája*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest.
- DOMONKOS Ottó – KISS Mária – NAGYBÁKAY Péter (szerk.)
- 1986 *A magyarországi árszabások forrásanyagának katasztere 1463–1848*. I–II. MTA Veszprémi Akadémiai Bizottsága, Budapest.
- DOMONKOS Ottó – KÖRNYEI Attila – NOVÁKI Gyula
- 1966 *A soproni Liszt Ferenc Múzeum és kiállításai*. Győr-Sopronmegyei ny. (A Győr-Sopron megyei Múzeumi Szervezet kiadványai, 2.) Győr.
- DUKAI Ditta
- 2006 Csipke a felföld népművészetében. In: *Első Század 2000*. 2. sz. 130–146. (http://epa.oszk.hu/01600/01639/00002/pdf/elsoszasad_2006_2_130-146.pdf letöltve 2015. június 14.)
- EMBER Mária
- 1962 *A csipke*. Történeti Múzeum, Budapest.
- EPERJESSY Géza
- 1967 *Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686–1848)*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ÉRI István – NAGY Lajos – NAGYBÁKAY Péter
- 1975–1976 *A magyarországi céhes kézművesipar forrásanyagának katasztere*. I–II. Budapest.
- FERKO, Vladimír.
- 1978 *Svetom, moje svetom...* Slovenskí drotári doma i vo svete. Tatran, Bratislava.
- FERKO, Vladimír
- 1985 *Volt egyszer egy mesterség: a drótosok története*. Tatran–Európa, Bratislava–Budapest.
- FRECSKAY János
- 1912 *Mesterségek szótára*. I. Rész. Ötven iparág leírása. II. Rész. Ezen iparágak összesített magyar–német és német–magyar szótára. Hornyánszky, Budapest.
- FÜLEP Ferenc
- 1973 *A Nemzeti Múzeum és a Néprajzi Múzeum tudományos kapcsolatai*. In: *Néprajzi Értesítő* LV. évf. 24–29.
- FÜR Lajos
- 1990 *Világjáró magyarok*. Népszava, Budapest.
- GRÁFIK Imre
- 1990 *Kézművesség. Népművészet*. (Állandó kiállítás a soproni Liszt Ferenc Múzeumban.) *Néprajzi Hírek* 19. évf. 3–4. sz. 61–62.
- 1997a *A Néprajzi Múzeum magyarországi gyűjteményeinek kezdetei*. In: *Néprajzi Értesítő* LXXIX. évf. 19–45.
- 1997b *A magyarországi néprajzi gyűjtés kezdeteinek Vas megyei vonatkozásai*. *Vasi Szemle* LI/4. 415–434.

- 2002 A Néprajzi Múzeum első állandó kiállítása és tervezett vezetője. In: Szemkeő Endre – Gráfi Imre (szerk.): Jankó János: *Kiállítási Kalauz a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának kiállításához 1898*. Néprajzi Múzeum, Budapest, 9–26.
- 2008 *Céhemlékek - Guild Relics*. (A Néprajzi Múzeum műtárgykatalógusai - Catalogi Musei Ethnographiae, 12.) Néprajzi Múzeum, Budapest.
- GYÖRFFY György
- 2000 István Györffy a pioneer of Hungarian ethnography. In: *Hungarian heritage*, 1. Budapest, 19–28.
- ILLYÉS Gyula
- 1964 A magyar nép tudósa. In: Illyés Gyula: *Ingyen lakoma: tanulmányok, vallomások*. 1. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 365–372.
- JANKÓ János
- 1993 *Finnországi jegyzetek*. Közéteszi Kodolányi János. (Series Historica Ethnographiae, 7.) Néprajzi Múzeum, Budapest.
- KODOLÁNYI János
- 1973 A Néprajzi Múzeum működése. *Néprajzi Értesítő* LV. évf. 34–40.
- KŐHEGYI Mihály
- 1971 Rómer Flóris levelei az Országos Széchenyi Könyvtárban II. *Arrabona* 13. 275–293.
- KRESZ Mária
- 1977 A Néprajzi Múzeum Kerámiagyűjteménye. *Néprajzi Értesítő* LIX. évf. 17–89.
- 1991 *Magyar fazekasművészet*. Corvina–Forum, Budapest–Novi Sad.
- KUGLER Alajos
- 1903 *Vezető Sopronvármegye és Sopron sz. kir. Város egyesített múzeumában*. Régészeti Társulat, Sopron.
- LOVAG Zsuzsa
- 1997 Száz éves az Ipartörténeti Múzeum. *Magyar Múzeumok*, 1. Budapest, 41–43.
- LUKÁCS László
- 2007 *A tisztas ipar emlékei*. Céhek, céhemlékek, az iparosok hagyományai Fejér megyében és Székesfehérváron. (A tárgykatalógust összeállította: Varró Ágnes) István király Múzeum, Székesfehérvár.
- NAGY Zoltán
- 2008 *Jeles céhtárgyak és mesterművek*. Kézművesség a nyugat-dunántúli régióban – Illustrious Guild Relics and Masterpieces. Craftsmanship in the Western Transdanubian Region. Vas Megyei kereskedelmi és Iparkamara, Szombathely.
- NAGYBÁKAY Péter
- 1981 *Magyarországi céhbehívótáblák*. Corvina, Budapest.
- 1995 *A magyarországi céhes kézművesség jelvényei*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest.
- NEMESNÉ MATUS Zsanett – SZABÓ Péter
- 2010 „...remekdarabjaikat bötsülettel elkészítvén...” A céhek tárgyi emlékei a Xántus János Múzeumban. Xántus János Múzeum, Győr.
- RÁTH Károly
- 1898 A háziipar. In: Matlekovits Sándor (szerk.): *Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye*. VIII. Pesti ny. Budapest, 299–311.
- SÁNDOR István
- 1953 Néprajzi muzeológiánk kezdetei. *Ethnographia* LXIV. évf. 312–344.
- 1970 *Xántus János*. Magvető, Budapest.

SELMECZI KOVÁCS Attila

1981 Györffy István. A múlt magyar tudósai, X. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SZÁDECZKY Lajos

1913 *Iparfejlődés és a céhek korai története Magyarországon*. Oklevéltárral 1307–1848. I–II. Iparegyesület, Budapest.

SZEMKEŐ Endre – GRÁFIK Imre (szerk.)

2002 *Jankó János: Kiállítási Kalauz a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának kiállításához 1898*. (Series Historica Ethnographica, 12.) Néprajzi Múzeum, Budapest.

SZULOVSKY János

1999 A tárgyi világ felfedezése. Ipolyi Arnold tudománytörténeti szerepéről. *Ethnographia* CX. évf. 147–180.

2007 Kiaknázatlan források és lehetőségek a kézművesiparok kutatásában. *Néprajzi Értesítő* LXXXVIII. évf. 9–38.

SZULOVSKY János (szerk.)

2002 *X. Kézművesipartörténeti Szimpózium (Budapest, 2001. október 29–30.)* – Harminc év számvetése. Nemzeti Szakképzési Intézet, Budapest.

2005 *A magyar kézművesipar története*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Budapest.

XÁNTUS János

1892 *A Magyar Nemzeti Múzeum Ethnographiai Osztályának története, s egy indítvány jövőjét illetőleg*. *Ethnographia* III. évf. 298–310.

VERES László – VIGA Gyula (szerk.)

2006 *Kézművesipar Északkelet-Magyarországon*. Herman Ottó Múzeum. Miskolc.

KÉZIRATOK

IM Ügyirat 4/1873 Iparművészeti Múzeum, Budapest

IM Ügyirat 5/1873 Iparművészeti Múzeum, Budapest

MNM Ügyirat 3357/1898 – Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

NM EAD 162 – Néprajzi Múzeum, Budapest

NM Törzskönyv 1898 – Néprajzi Múzeum, Budapest

MELLÉKLET

Települések

(A bejegyzések sorrendjében, néhány többszöri előfordulással)

101+1

1/ Pécs	Bajka
Várkony	Huszt
Hidas	Hédervár
Vegyések	Metzenzéf
Villány	Miszloka (Abaúj m)
Isép / Izsép	Esztergom vidéke
Baranyavár	40/ Szomolnok
Zombor	Léva
Kollath	Nagy Salló
Csonoplya	Csepel Sziget-Újfalu
10/ Bresztovác	Egyházas Bánk (!?)
Bezedek	Istvánfalva (Pozsony)
Mohács	Dunaföldvár
Bokány	Hnilecz
Rác keresztúr	Tótfalu (Szepes m.)
Szonta	Znio váralja
Battán (Fehér m.)	50/ Fülek Püspöki
Kaposvár	Igló
Andocs	Felső Sipek
Gnezda	Rima Szombat / Rimaszombat
20/ Liptó megye	Podolin
Breznóbánya	Köpcsény
Darány	Pozsony
Csáktornya	Deáki
Vöröskő	Sz. Kereszt (Bars m.)
Nyitra vidéke	Apatin
Németszentmihály	60/ Tököl
Mosony vidéke	Pápa
Besztercebánya	Zsolna
Kálnó	Viszló
30/ Kapoly	Trencsény vidék
Kőszeg	Veszprém
Detra	Székesfehérvár
Munkács	Szt. györgy (Bars m.)
	Pruzsina

Bellatincz
70/ Zirc
Selmec vidéke
Kercza
Barcs
Mura Szombat
Hajmáskér
Modor vidéke (Pozsony m.)
Rimaszombat vidéke
Velemér
Horvát Zsidány
80/ Borostyánkő
Divina
Vajnos (Pozsonyi városrész?)
Nagy Topolcsány
Korozs
Körmöczbánya
Dévény
Trencsény
Rovne
Divinka
90/ Illava (magyar rabok művei!)
A. Lendva
Mosonszentjános
Kormoso
Nyitra
Német Próna
Urvölgy
Győr vidéke
Pomogy
Szepsi
100/ Stepanov

FLÓRIS RÓMER AND THE BEGINNING OF THE HUNGARIAN ETHNOGRAPHICAL COLLECTION

It is a science- and museum historical fact that Flóris Rómer had a decisive role in establishing the Hungarian public collections – including the ethnographic object collections. The collection program of the objects of the popular culture in Hungary goes back to the beginning of the 1870s. Its direct motive was the purpose of introducing Hungary at the Vienna World Exposition in 1873, but in the background there was the intention to establish a museum of artefacts on the basis of the collected material. This strive is connected with the name of János Xántus, who – as a custodian of the Ethnographic Collection of the Hungarian National Museum – presented an application to the Ministry of Education a year before the opening of the Vienna Exhibition and outlined a plan of collecting and exhibiting a Hungarian ethnographic material at the coming World Expo. In consequence of his application in July 1872 the Minister of Religion and Education appointed Flóris Rómer and János Xántus to be the commissioners of an artefact collection campaign for the purpose of exhibiting the resulted material in Vienna. Being the proposer, Xántus' appointment was natural, while Rómer had previous experiences in World Exposition matters from Paris as well as practical collection experiences in the field. Xántus and Rómer divided the country to two collecting areas.

Using unpublished sources this study looks into Rómer's decisive collection establishing work.

Imre Gráfik